

SU Hakkı YAŞAM Hakkıdır!

Akarsuların özelleştirilmeye kalkışılması, Ankara'da yaşanan susuzluk, su kaynaklarının korunması ve yönetimi hakkındaki politikaları yeniden gündeme taşıdı. TMMOB'un 21-23 Mart 2006 tarihinde düzenlediği TMMOB 1. Su Politikaları Kongresi'nin Sonuç Bildirisi meslek odalarının konu hakkındaki görüşlerini özetliyor:

Su Satılmaz!

TMMOB 1. Su Politikaları Kongresi Sonuç Bildirisi

Dünyanın birçok ülkesindeki su kaynakları hızlı nüfus artışı ve kirlenme tehditi altında bulunmaktadır. Bu nedenlerle özellikle suyun kıt olduğu bölgelerde su kaynaklarının en verimli bir şekilde yönetimi önem kazanmaktadır. Su hizmetlerinin yönetim anlayışında son 15 yıl içinde kamu hizmeti anlayışından Pazar ekonomisi anlayışına doğru bir yönelme görülmektedir.

Hukuksal olarak "Belli bir zamanda ve mekânda ortaya çıkan, sürekli ve düzenli bir şekilde tatmin edilmesi gereken genel ve kolektif özellikler arz eden bir ihtiyacın karşılanması için yapılan faaliyetler" Kamu Hizmeti olarak tanımlanmaktadır.

Belirtilen bu tanımdan hareketle su teminine yönelik faaliyetler pek çok ülkede halen kamu kurum ve kuruluşları eliyle yürütülmektedir. Ancak özellikle az

gelişmiş ülkelerin bütçelerinin yetersizliği, iç ve dış borçlarının artışı ve mali kaynakların verimli sektörlerle tahsis edilememesi gibi nedenlerle artan finansman sorunları bu hizmetlerin arzında büyük aksamalara neden olmaktadır. Bu durum yeni yöntem arayışlarını başlatmakta ve kamu hizmeti olarak bilinen birçok alanda özel sektörün gerek yatırım gerekse işletme aşamalarında yer almasını sağlayacak modeller oluşturulmaktadır. Bir diğer deyişle kamu hizmeti verilen alanlar daraltılmakta ve bu hizmetler piyasa koşullarının serbest pazar ilişkilerine terk edilmeye başlanmaktadır. Su potansiyelinin ve su hizmetlerinin geliştirilmesi ile ilgili politikaların temel maddesi olan su birçok değerlendirmede "yaşamın vazgeçilmez unsuru ve yerine bir başka şeyin ikame edilemeyeceği bir doğal kaynak" olarak ele alınmaktadır.

Küresel ölçekte geliştirilen bu politikaların ana eksenini mevcut kamu kurumlarının görev ve sorumluluklarının bir bölümünün özel şirketlere devredilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum az gelişmiş ülkelerin birçoğunun önünde alternatif politikalar olarak dayatılmaktadır.

Bu politikalar doğrultusunda su hizmetlerinin özel sektöre açılması su hizmetinde piyasa koşullarına göre fiyattandırmaya doğru bir sonuç ortaya çıkaracaktır. Bu durum su gibi temel bir insan ihtiyacına ilave bir bedel olarak yansımaktadır. Bunun yanı sıra özel sektörün bu alana girmesi ile hem suyu kullananların haklarının korunması hem de sistemin ve doğal çevrenin korunması için kamu adına denetim yapılması ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyacı giderecek denetim mekanizmalarının zamanında ve sağlıklı bir şekilde oluşturulamadığı ülkelerde serbest piyasa kurallarına

terkedilmiş bir alanın ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Kamu hizmeti dışına çıkartılan su hizmetleri sonucunda, üzerine kar payı eklenmiş su fiyatları ile gelir düzeyi düşük olan sosyal kesimlerin insanca yaşama koşulları ve bir insan hakkı olarak temiz ve güvenilir suya ulaşma hakları kısıtlanacaktır. Bu ortamın doğal sonucu olarak gelir dağılımı bozukluğu derinleşecek ve toplumsal sağlık tehdit altına girecektir.

Su hizmetlerinde elde edilecek gelirin kamu finansman mekanizması içinde kalması ve böylece hizmetin sürekliliği ve genişletilmesi için kullanılabilir kılınması çok önemlidir. Bu da ancak bu hizmetlerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından görülmesi ile mümkün olabilir.

Ancak tüm bu tespitlere rağmen son dönemdeki gelişmeler, yerel yönetim işletmeciliği düzeyinde su hizmetlerinin özelleştirilmesi için uygun kurumsal alt yapıların hazırlanmakta olduğunu ve su hizmetleri alanında kamu hizmeti anlayışından uzaklaşmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Su kaynakları tüm insanlığa aittir ve bu nedenle ekonomik ve ticari bir meta olarak değil, toplumsal bir doğal kaynak olarak ele alınmalıdır.

Hızlı nüfus artışı, kirlenme, küresel ısınma ve küresel güçlerin kontrolünün baskısı altında olan su kaynaklarımızla ilgili sorunlara su yönetimindeki çok başlıklı ulusal ve toplumsal bir politika oluşturmadaki eksiklikler de eklenince, sorun kronik bir duruma gelmiş ve çözüm yönlendirmelerle ülke dışından ithal edilecek reçetelerde aranmaya başlamıştır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde devletin

su yönetiminin ve su işlerinin su kaynakları üzerindeki planlama ve kontrolünün güçlenmemesi ve hatta gün geçtikçe zafiyete uğraması yönünde işleyen süreç, sadece iç politikadaki karmaşanın ortaya çıkarttığı bir sonuç değil, özellikle son 20 yıldır Dünya Bankası politikaları doğrultusunda küresel güce sahip şirketlerin ilgi ve uygulama alanı olmasının da bir sonucu olmuştur.

Su yaşamsal öneme sahip bir doğal kaynaktır ve bu nedenle de ekonomik bir kaynak olmaktan çok sosyal öneme sahip bir doğal kaynak olarak ele alınmalıdır.

"Her insan sağlıklı ve güvenilir suya erişme hakkına sahip olmalıdır" genel anlayışının uygulamada geçerli olabilmesi, suya erişme konusunda fırsat eşitliğinin aynı zamanda tüm toplumsal kesimler için olanak eşitliğine dönüştürülmesi ile mümkün olacaktır. Bu durumun yaratılmadığı yerlerde öncelikle suya erişmenin bir insan hakkı olduğu kabul edilmeli ve suyun kamu yararı ilkesi doğrultusunda ve kar gözetilmeden olabildiğince ucuz olarak yurttaşın kullanımına sunulması sağlanmalıdır.

Tüm bunların gerçekleştirilebilmesi için su yönetiminin kurumsal yapısının oluşturulmasında bu hizmetin bir kamu hizmeti olduğu ve kamu yararı anlayışı ile ulusal çıkarlarımız gözetilerek ele alınması gerektiği mutlaka dikkate alınmalıdır.

Geliştirilmeyi bekleyen su potansiyelimize karşın su yönetimindeki çok parçalı yapının ortaya çıkardığı olumsuzluklar, su kaynakları yönetiminin kurumsal yapısının kapsamlı bir biçimde yenilenmesini zorunlu kılmaktadır. Doğal olarak bu yeni kurumsal yapı tercih edilecek teknik, ekonomik ve sosyal politikalar temelinde şekillenecektir. Bu politikaların tespitinde ülkemize özgü koşullar dikkate alınmalıdır.

Bunun yanı sıra su kaynakları yönetimi kurumsal yapısının yenilenmesi döneminde geçmişte sosyo-ekonomik kalkınmamızda büyük rol oynayan su kaynaklarımızın geliştirilmesinin aksamaması ve kesintiye uğramaması konusunda çok duyarlı olunmalıdır.

Dünyada "talep yönetimi" şeklinde

gelistirilen yeni su kaynakları yönetim anlayışı, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve entegrasyonun tam olarak oluşturulduğu gelişmiş bir toplumsal yapıya gereksinim duyar. Sosyo-politik faktörler, ülkemizde su kaynakları yönetimini düzenleyecek mekanizmaların oluşmasına ve daha verimli bir su yönetimi yapısının oluşturulmasına engel olan nedenlerden birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ülkemizde verimli bir su kaynakları yönetimi için ihtiyaçlarımıza, kalkınma stratejilerimize, özgün koşul ve olanaklarımıza en uygun modelin yaratılması gereklidir.

Ülkemizdeki su kaynakları yönetiminin mevcut kurumsal yapısı birçok ülkede olduğu gibi geçmişte belirlenen kalkınma hedeflerine uyumlu olmaya ve büyük ölçüde su talebini karşılamaya çalışan bir yapı olarak tedrici bir şekilde oluşmuştur. Bu yapıda en önemli rol DSİ Genel Müdürlüğüne düşmüş ve ülkemizdeki kurumsal yapı içinde henüz açıkça tanımlanmamış birçok fonksiyon tamamen sistematik olmamakla birlikte bu kuruluş tarafından yerine getirilmiştir. Bu koşullar DSİ Genel Müdürlüğünde ülke çapında büyük bir birikim, deneyim ve donanımın oluşması sonucunu yaratmıştır.

Su kaynakları yönetimi yapısı, su kaynaklarının ülkedeki sosyal ve ekonomik kalkınma faaliyetleri bütünlüğünden ayrılmadan koordineli bir şekilde yönetilmesini sağlayacak bir yapı olmalıdır. Bu yapı entegre yönetim anlayışı ile arz ve talebin her ikisine de

yönelik uyumlu faaliyetlerde bulunacak güçlü ve etkili bir kamu yönetimi kurumsal yapısı olmalıdır.

Su Kaynaklarının geliştirilmesinde AB sürecinin etkisi dikkatli bir şekilde analiz edilmelidir. Çünkü AB Su Çerçeve Direktifi'nde "**Bütüncül Havza Yönetimi**" olarak tanımlanan su kaynakları yönetimi anlayışı ülkemizin su kaynakları yönetimi anlayışındaki önceliklerle tam anlamıyla örtüşmemektedir. AB'nin önde gelen ülkeleri su kaynakları geliştirme projelerinin büyük bir bölümünü tamamlamış ve su kaynakları yönetiminin bir diğer safhası olan "mevcut kaynakların daha etkin kullanılması: talep yönetimi ve "çevresel etkilerin giderilmesi" aşamalarına geçmişlerdir. Bu durum da su kalitesi odaklı bir Su Çerçeve Direktifi'nin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Öte yandan Ülkemiz sosyo-ekonomik kalkınmaya yönelik makro hedefleri doğrultusunda ve hızla artan içme suyu, enerji ve tarım suyu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik su kaynaklarını geliştirme faaliyetlerini tamamlayamamıştır.

Bu nedenle AB ile görüşmelerde su yönetimimizin şimdiki parçalı yapısıyla ele alınması müzakerelerde ülke çıkarlarımızın aşınmasına ve kaybına neden olabilecektir. Bu durum değerlendirilerek Çerçeve Su Yasası ve su kaynaklarımızın geliştirilmesi ile ilgili her türlü faaliyet titizlikle ve sadece çevresel değil aynı zamanda sosyal ve ekonomik "etki" değerlendirmeleriyle beraber ele alınmalıdır.

Diğer taraftan, AB Su Çerçeve Direktifi uluslararası entegre havza yönetimine de özel bir önem vermektedir. Bu yaklaşım, özellikle sınıraşan ve sınır oluşturan su kaynaklarımız açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, tarama ve uyum sürecinde bu ve benzer su kaynaklarımızın geliştirilememesi sonucunu yaratacak herhangi bir taahhüt altına girilmemelidir. AB Su Çerçeve Direktifi'nin 12nci maddesinde üye ülkelerin birbiriyle entegre havza yönetimi zorunlu kılınmış; üyelerin üye olmayan ülkelerle entegre havza yönetimi ise sadece teşvik edilmiştir. Direktifte bu şekilde yer almasına rağmen Türkiye ile ilgili ilerleme raporlarında, 20 yıl sonra üyeliği konuşulan bir Türkiye için, Fırat ve Dicle Nehirlerinin İsrail ve komşuları ile ortak yönetimi konusunda AB'nin şimdiden çok duyarlı olması dikkat çekmektedir. Bu durum ulusal çıkarlarımız açısından dikkatle değerlendirilmelidir.

Halen AB ile mevzuat uyum çalışmaları yapılmakta olan yönergeler büyük bir bölümü su kalitesi ve atıklar ile ilgili yönergeler olup, daha çok suların kalitesinin korunması, kirliliğin önlenmesi ve azaltılmasına yöneliktir.

Bu durum, uyum sürecinde daha çok su kaynakları kirliliğinin önlenmesi konusunda bir anlayış ile kurumsal düzenleme ihtiyacı yaratabilir. Ya da yapılacak olan çalışmaların bu eksen etrafında şekillenmesine neden olabilir. Yapılan çalışmalarda sadece bu boyutun öne çıkmamasına özen gösterilmelidir.

Yukarıda belirtilen nedenler ve yapılan açıklamalar, ülkemizdeki su yönetimi kurumsal yapısının yenilenmesinde aşağıda verilen hususların dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

Katkınma ve gelişme planlarımıza uygun, ulusal ve toplumsal karakterli bir su yönetimi anlayışının kurumsallaşması için;

1. Çerçeve bir su yasası çıkartılmalıdır
2. Su mülkiyeti ve işletmeciliğinde kamu sistemi ve kamu yönetimi güçlendirilerek korunmalıdır.
3. Yeni çerçeve kanun için yapılacak çalışmalarda öncelikli olarak kabul edilmesi gereken ilke, Türkiye'de su

kaynakları yönetiminin sürdürülebilir kalkınmanın kilit bileşeni olduğu ve her yurttaşın yeterli ve uygun kalitede su arzına ulaşmasının esas kabul edildiği olmalıdır.

4. Su, ekonomik ve sosyal değeri olan sınırlı bir doğal kaynaktır. Su kaynakları yönetimi, enerji, tarım, sağlık ve çevre olmak üzere sosyoekonomik kalkınmanın başlıca sektörleri itici güç olmaya devam edecektir. Hazırlanacak Çerçeve Su Yasasında bu gereksinim özellikle dikkate alınmalıdır.
5. Çerçeve Su Yasasında kurumlar arasında yetki karmaşası yaratan ve işleyişi yavaşlatan çok başlı kurumsal yapının ortadan kaldırılabilmesi için önlemler alınmalıdır. Bunun en etkili yolu, DSİ Genel Müdürlüğü'nün su yönetiminde temel planlayıcı, karar verici ve denetleyici kuruluş olarak kabul edilmesi olacaktır. Su tahsis konusunda tek yetkili otorite DSİ Genel Müdürlüğü olmalıdır.
6. DSİ Genel Müdürlüğü'nün öncülüğünde su faaliyetlerinin koordine edileceği bir Su Koordinasyon merkezi oluşturulmalıdır.
7. AB Su Çerçeve Direktifi doğrultusunda yeniden yapılanma için yeni bir kurumsal yapının oluşturulması gereksizdir. DSİ Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısında AB uyum sürecini de dikkate alarak ülkemizin özgün ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde karşılayacak uygun bir yapılanmaya gidilmesi yeterli olacaktır.
8. Katılımcılık ilkesi su ile ilgili kurumsal yapılarda ve işleyişe esas alınmalıdır. Ancak su ile ilgili kamu hizmetlerinde, hizmetin kamusal özünü korumayı öngören katılımcı modeller geliştirilmelidir.
9. Uluslararası Entegre Havza Yönetimi konusunda yapılacak teknik çalışmalarda tek yetkili kurumun DSİ Genel Müdürlüğü olduğu hususu hazırlanacak yasada açık olarak belirtilmelidir.
10. Yerel yönetim su işletmeciliği tüm diğer kamu hizmetleri gibi belediye

bünyesi içinde yer almalıdır.

11. Evrensel Su Politikamızın temel esasları

Su, kamu malıdır

Su, toplumsal ve ekonomik değeri olan sınırlı bir doğal kaynaktır

Su kaynakları kullanımında öncelik insanların kullanımına verilmelidir.

Su kaynakları yönetim sistemi nehir havzaları esas alınarak kurulmalıdır.

Su kaynakları yönetimi sürdürülebilir kalkınmanın kilit bileşeni olup her yurttaşın yeterli ve uygun kalitede su arzına ulaşması esas kabul edilmelidir şeklinde belirlenmelidir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına İnşaat Mühendisleri Odası tarafından düzenlenen Su Politikaları Kongresinde ele alınan konular ve yapılan değerlendirmeler, daha çok dış etkiler doğrultusunda ilerleyen su kaynaklarımızın geliştirilmesi ve su hizmetleri yönetiminin yeniden yapılandırılması sürecinin çok dikkatle izlenmesi ve bu konuda hem katkı hem de gerekli müdahalelerin yapılması gereğini ortaya çıkartmıştır.

Kongrede vurgulu bir şekilde belirtildiği üzere, suyun toplumsal boyutu ile ülkemizin öncelikleri ve çıkarları korunarak su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi için en uygun politikaların ve kurumsal yapıların belirlenmesi ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Bu politikaların geliştirilmesinde ve gerekli yasal – yönetsel yapının oluşturulmasında, ilgili tüm ulusal kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin katkı ve katılımı sağlanmalıdır.

TMMOB, bu katkı ve katılımın sağlanabilmesi açısından önemli gördüğü ve 2009 yılında Türkiye'de yapılacak olan Dünya Su Konseyi toplantısı öncesinde daha da önemli olduğuna inandığı "**2. Su Politikaları Kongresi**"ni de (uluslar arası düzeyde olmak üzere) 2008 yılı içinde düzenleyecektir.

Kongre Yürütme Kurulu
21-23 Mart 2006 Ankara